

ANDERTHALB JAHRHUNDERT ALTE ANGABEN ÜBER EINE INTERMITTIERENDE QUELLE

In der Zeitschrift „Hasznos Mulatságok” (Nützliche Unterhaltungen) wurden aus den Jahren 1822 und 1823 Beschreibungen über eine intermittierende Karstquelle in der Nähe von Vaskoh in Siebenbürgen mitgeteilt. Nach den Beobachtungen schüttet die Quelle in 2,5 Sekunden etwa 2700–3300 l Wasser. Die Quellenausbrüche folgen einander zwei bis dreimal je in einer Zeitweil von 15–45 Sekunden, dann folgt eine längere Pause. Die Beobachter bemerkten die Ausbrüche um 12 Uhr mittags und einmal um 9 Uhr in der Früh.

ДАННЫЕ О ПЕРИОДИЧЕСКОМ ИСТОЧНИКЕ, ОПУБЛИКОВАННЫЕ ПОЛТОРА ВЕКА ТОМУ НАЗАД

В журнале „Hasznos mulatságok” (Полезные развлечения), выпущенном в 1822 и 1823 гг., дается

описание периодически действовавшего карстового источника. По данным наблюдений источник в течение 2,5 минут давал дебит воды около 2700–3300 литров. Выбросы воды источника на протяжении 15–45 минут повторялись в два-три раза, а затем последовал более длительный перерыв. Выбросы воды обычно наблюдались в 12 часов дня и один раз — в 9 часов утра.

150 JARA INDIKO PRI INTERMITA FONTO

La revuo „Hasznos Mulatságok” (Utilaj Amuzajoj) en 1822 kaj 1823 publikis priskribon pri intermita karsta fonto situanta proksime al Vaskoh en Transilvanio. Laŭ la observoj la fonto dum 2,5 min. debitis 2700–3300 lit. da akvo. La fonto dum 15–45 min. du-trifoje erupciis, poste longa interrompo sekvis. La observantoj je la 12-a, kaj unufoje je la 9-a (matene) observis erupciojn.

KIEGÉSZÍTÉS IFJ. BARTHA LAJOS CIKKÉHEZ

A Kalugyeri-dagadó-forrás régi magyar leírásának ismertetése végén a cikkíró több gondolatot, választ váró kérdést vetett fel. Szerkesztőségünk felkérte dr. Tulogdi János ny. tanárt (Románia), hogy egészítse ki a forrás kutatására vonatkozó ismereteinket. A kapott tájékoztatást az alábbiakban közöljük.

A Kalugyeri-dagadó-forrásnak bő szakmai irodalma van, itt csak a legfontosabbakat említem meg. *Vásárhelyi János* tudósítása után *Schmidl* írt először a forrásról és azt időszakosnak tekintette. (1.) Azután *Pethő* (2.), majd *Siegmeth* (3.) közölt róluk ismertetést.

Mihuția (4.) után *Czárán Gyula*, a Meleg-Szamos forrásvidékének kutatója és feltárója figyelte meg először 1905 decemberében, hogy a forrás télen is működik. (5.) *Sawiczki* a vaskohi karszt ismertetésében írt a forrásról (6.)

Mezea (7.) után *Maxim* ismertette „Izbucuri...” c. értekezésében a Căligări Izbucot és az Aranyosba (Arieș) ömlő Poșăga-patak felső szakaszán levő Bujor- (Buzsor-)forrást (8.).

Maxim értekezésében először megállapítja, hogy az *izbuc* (ejtsd: izbuk) fogalommal a román nép — a mócok — bővizű forrásokat jelölnek, az állandóan és az intermittálva, időközönként ömlőket is.

A Căligări Izbuc a Codru Moma-hegységben Vascau (Vaskoh) helységtől délnyugatra van triász mészkőben. A Căligări Izbucnál két, ritkán három erupció van rövid időközökben egymás után, amit az okozhat, hogy a kis medencének önálló táplálása is van. Az ömlések után hosszú, általában 60 perces

szünet következik. Tehát két, ritkán három ritmusú a forrás.

Ugyanis *Maxim* szerint a forrásnak van egy nagyobb felső medencéje, amelynek megtelése után a belőle kivezető vékony szifonon át feltöltődik az alsó, félakkora ürtartalmú medence és abból a megtelését követően — a tágasabb szifonon át — kiürül a víz 60–120 perc után. Szerinte tehát két ritmusú a kitörés.

A megfigyelések szerint a kitörések sűrűbbek tavasszal és ősszel, ritkábbak nyár végén, ősz kezdetén és tél közepén.

Az Izbucul Bujor Valea Poșăgii kristályos mészkőben van. Egy vizgyűjtőmedencéjű, egy ritmusú forrás.

Dr. Tulogdi János

I R O D A L O M

1. *SCHMIDL A.* (1863.): Das Bihargebirge an der Grenze von Ungarn und Siebenbürgen.
2. *PETHŐ GY.* (1896.): A három Körös és a Berettyó környékének geográfiai és geológiai alkotása.
3. *SIEGMETH K.* (1900.): Utazás az Erdélyi Érc-hegységben és Bihar—Kodru-hegységben. A M. Kárpát-Egyet. Évkönyve.
4. *MIHUȚIA A.* (1904.): A Vaskohi mészkőfennsík hydrográfiai viszonyai. Földrajzi Közlemények.
5. *PAPP K.* (1906.): Időszakos-e a Kalugyeri dagadó-forrás. Földrajzi Közlemények.
6. *SAWICZKI L.* (1919.): A Vaskohi karszt morfológiájának tényezői. Földrajzi Közlemények.
7. *MEZEA C.* (1965.): Izbucul dela Călugări. *Natura*.
8. *MAXIM I.A.* (1941.): Izbucuri Izvoare intermittente dela noi Intermittente Quellen in den Apuseni Gebirgen Rumanien. *Revista Geographica Romina*. Anul IV. Fasc. II.—III. 21 p., 2 szelvény, 2 térkép, 1 diagram.